

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΥ

Ο

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΗΤΟΙ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΩΝ ΠΛΗΡΕΣ

ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ)

1934

ΚΕΦ. Ι.

Ἡ Μελοποιΐα.

Ποῖαι αἱ ἀπαιτούμεναι γνώσεις πρὸς ὀρθὴν καὶ τελείαν Μελοποιΐαν.

4. Ὁ Ἐκκλησιαστικὸς Μουσικός, ὁ θέλων νὰ γίνῃ καὶ μελοποιὸς ὀφείλει νὰ μελετᾷ εἰς κλασσικὰ μέλη ἀρχαίων ἐγκριτῶν Μουσικοδιδασκάλων εἰς τὰ διάφορα ὕφη καὶ συστήματα. Ἐκ τῆς προσεκτικῆς τούτων μελέτης θὰ ἐροδιασθῇ οὗτος διὰ τῶν ἐξῆς εἰδικῶν γνώσεων :

Β' Ποῖον το προσῆκον ρυθμικὸν σύστημα πρὸς τὸ εἶδος τοῦ μελοποιηθησομένου ποιήματος.

9. Τὰ Ἐκκλησιαστικὰ μέλη τονίζονται κατὰ τετρασήμερους πόδας, διαιρουμένους εἰς ζεύγη, ἐκ δύο χρόνων: Πρῶτον καὶ Δεύτερον· ἕκαστος δὲ τούτων ἔχει ἐν τῇ γραφῇ καὶ συνθέσει, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μέλους καὶ τῶν συλλαβῶν, ἰδίους κανόνας

15. Μελοποιοί τινες ἐκ τῶν νεωτέρων μεταχειρίζονται τὰς **Διαστολάς**, κατὰ μίμησιν τῶν Εὐρωπαϊῶν μουσικῶν, χωρίζοντες τοὺς πόδας, δισήμους, τρισήμους, ἢ τετρασήμους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἰς οὐδὲν μέλος μέχρι σήμερον ἐγένετο, καθ' ὅσον οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπέφερον, οὔτε ἀναγκαῖα ἐθεωρήθη ἢ χρήσις των εἰς τὰ Ἐκκλ. μέλη. Ὁ Εὐρωπαϊὸς μουσικὸς πρὸς ἀκριβῆ τήρησιν τοῦ ρυθμοῦ διαιρεῖ διὰ τῶν διαστολῶν ἕκαστον μέτρον εἰς $\frac{2}{4}$, εἰς $\frac{3}{4}$, εἰς $\frac{4}{4}$ ἢ εἰς $\frac{6}{8}$ ἢ $\frac{9}{8}$ ἢ $\frac{12}{8}$ κ.λ. ἐξ ὧν τὸ πρῶτον μέρος προφέρει ἐν τῇ κρούσει, τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὴν ἄρσιν οὕτως, ὥστε φθάνουν πολλάκις εἰς 12 τὰ μέρη τὰ ὁποῖα προφέρονται εἰς τὴν ἄρσιν· καὶ τὸ πρῶτον μέρος εἰς διμερῆ, τριμερῆ ἢ τετραμερῆ τὸ λέγει **ἰσχυρόν**, καὶ δεόν νὰ προφέρηται ἐντονώτερον τῶν ἄλλων· ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ δὲ μελοποιίᾳ τὰς **κινήσεις** τῆς χειρὸς λέγομεν **χρόνους**, τὰ δὲ **μέρη**, **πόδας** δισήμους, τρισήμους καὶ τετρασήμους, κρούομεν δὲ πρὸς εὐκολίαν ὅλα τὰ μέρη : εἰς δύο μὲν χρόνους τοὺς δισήμους πόδας, εἰς τρεῖς τοὺς τρισήμους, καὶ εἰς τέσσαρας τοὺς τετρασήμους· μεταξὺ δὲ τῶν χρόνων τὰ μικρότερα, διὰ Γοργῶν, διγόργων, τριγόργων κ. λ. **Ἰσχυρότερον** χρόνον δὲν ἔχομεν· ὅπου δ' ἀπαιτεῖται ἐντονώτερος τοιοῦτος προστίθεται εἰς αὐτὸν ὁ κατάλληλος τῆς ἐντονότητος χαρακτήρ.

18. Ὄταν ἐν μέλος ἦνε ἔρρυθμον, συντεθειμένον εἰς ἀρτίους πόδας, εἰς οὐδὲν χρησιμεύουν αἱ διαστολαί, ἀφοῦ κρούονται ὅλοι οἱ χρόνοι τοῦ ποδός. Ὄταν δὲ εἰς αὐτὰ τὰ μέλη σημειοῦται τρισήμιος, εἶνε ἀρκετὴ ἢ σημείωσις τοῦ ἀρ. ἢ ἐπὶ τοῦ α' χρόνου, ὡς φαίνεται εἰς τινὰ ἀρχαῖα μέλη, ἢ ἄς χωρίζεται οὗτος διὰ διαστολῶν πρὸς γνῶσιν τοῦ ἐκτελεστοῦ. Ὄταν δὲ τὸ μέλος εἶναι ἀνωμάλου ρυθμοῦ, αἱ διαστολαὶ τότε, ὅταν χωρίζουν ἐδῶ δισήμιον, εἶτα τρισήμιον καὶ κατόπιν τετράσημιον κ.λ. εἰς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύουν εἰμὴ νὰ κάμνουν ἐμφανεστέραν τὴν ἀκαταστασίαν τοῦ ρυθμοῦ.

19. Εἰς τὰ σύντομα μέλη, Εἰρημολογικὰ καὶ λοιπά, ὑπάρχουν θέσεις τινὲς αἱ ἐποιαὶ καίτοι ἄρρυθμοι, εἶναι ὅμως τόσον καλῶς συνηρμολογημέναι, αἱ ἐποιαὶ ἀπεκρυσταλλώθησαν πλέον εἰς τρόπον ὥστε ἡ ρυθμοποίησις των νὰ βλάβῃ τὴν καλὴν τοῦ μέλους των συνοχήν. Αἱ θέσεις αὗται δύνανται νὰ διαστέλλωνται.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Ὁ ρυθμός.

[Σκοπὸς τοῦ παρόντος πονήματος δὲν εἶναι βεβαίως νὰ περιγράψῃ καὶ νὰ διδάξῃ ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ ποιητικῶν ρυθμῶν καὶ μέτρων· δι' ὃ καὶ περιοριζόμεθα εἰς πλήρη περίληψιν τούτων, ἵκινῆν νὰ διαφωτίσῃ τὸν τὴν Μουσικὴν σπουδάζοντα εἰς ὅσα θὰ καταστῶσιν αὐτῷ χρήσιμα].

1. Ρυθμὸς εἶνε ἡ εὐτακτος κίνησις τοῦ παντός· ἐπομένως καὶ εἰς τὴν Μουσικὴν, καὶ μάλιστα εἰς αὐτήν, ἀπαιτεῖται ἡ εὐτακτος ἐν καταλλήλῳ ρυθμῷ κίνησις.

2. Ρυθμὸς σχηματίζεται ἢ διὰ τῆς κρούσεως — ρυθμὸς **σημαντός**, ἢ διὰ τῆς ποιήσεως — **ποιητικός**, ἢ διὰ τῆς Μουσικῆς — ρυθμὸς **μουσικός**.

3. **Σημαντὸς ρυθμὸς** εἶνε ἡ ἐπὶ τινος ἀντικειμένου κρούσις βραδέων καὶ ταχέων χρόνων, εὐτάκτως συντεθειμένων καὶ κατὰ κανονικὰς περιόδους ἐπαναλαμβανομένων· (1) Τὰ ὄρ-

(1) Ὁ σημαντὸς ρυθμὸς, ὡς ἐκ τῆς ἀπλότητός του, προηγήθη πάντως, παντὸς ἄλλου, ἴσως δὲ καὶ αὐτὸς ἐγένετο καὶ εἶνε ὁ πατὴρ τῆς Μουσικῆς.

γανα, ἐφ' ὧν τελείται ὁ ρυθμὸς οὗτος, εἶνε διάφορα, **ρυθμικὰ ὄργανα** καλούμενα, τὰ ὁποῖα συνοδεύουσι τὰ μουσικὰ ὄργανα ἐν ἐκτελέσει μέλους τινός.

4. **Ποιητικὸς ρυθμὸς** εἶνε ὁ τελούμενος ἐκ συνθέσεως καὶ κανονικῆς ἐναλλαγῆς **μακρῶν** συλλαβῶν μετὰ **βραχειῶν** (ἀρχαία ποιήσις) ἢ τετονισμένων συλλαβῶν μετ' ἀτόνων (νεωτέρα ποιήσις) ἐν ἐμμέτρῳ ποιήματι.

5. **Εὐτακτος** σύνθεσις βραδέων καὶ ταχέων χρόνων ἐν τινι μέλει ἀποτελεῖ τὸν μουσικὸν ρυθμὸν περὶ οὗ ἐκτενέστερον κατόπιν.

Συστατικὰ τοῦ ποιητικοῦ ρυθμοῦ.

6. Ὁ ρυθμὸς οὗτος σύγκειται ἐκ **μέτρων**· τὸ μέτρον σύγκειται ἐκ **ποδῶν** ὃ δὲ ποῦς ἐκ συλλαβῶν ἢ **χρόνων**, εἴτινες εἶνε τὸ ἀπλούστατον μόριον, ἢ ἀρχικὴ μονὰς ἐξ ἧς ἀποτελοῦνται οἱ πόδες. Ὁ ποῦς ἀποτελεῖται ἐκ δύο, τριῶν, ἢ τεσσάρων χρόνων. Τὸ μέτρον δὲ, ἐκ δύο ἢ περισσοτέρων ποδῶν.

7. Οἱ χρόνοι ἢ συλλαβαί, εἶνε, ὡς εἶπομεν, βραχεῖαι ἢ μακραί, ἐν τῇ ἐνώσει τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ὁ ρυθμὸς. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει μακραὶ μὲν συλλαβαὶ ἦσαν αἱ γραμματικῶς φύσει ἢ θέσει μακραὶ, βραχεῖαι δὲ αἱ βραχεῖαι, ἢ δὲ μακρὰ συλλαβὴ ἰσοδυναμει μὲ δύο βραχείας Ὁ ρυθμὸς οὗτος λέγεται **προσῳδιακός**. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ δμως ποιήσει, μακρὸς χρόνος, ἢ συλλαβὴ, θεωρεῖται ἢ τονιζομένη, βραχεῖα δὲ ἢ ἄτονος. Πρὸς δὴλῳσιν τοῦ μακροῦ καὶ τοῦ βραχέος καθωρίσθησαν τὰ ἐξῆς δύο σημεῖα: τοῦτο — διὰ τὸν μακρὸν χρόνον, καὶ τοῦτο — διὰ τὸν βραχύν.

8. Οἱ πόδες δι' ὧν καθορίζεται ὁ ρυθμὸς σύγκεινται ἐκ δύο, τριῶν, τεσσάρων κ.λ. συλλαβῶν, ἐκ συνθέσεως διαφόρων ποδῶν. Ὁ εἰς τοὺς διαφόρους πόδας σημειούμενος εἰς μακρὸς χρόνος, διὰ τὴν νεωτέραν ποιήσιν εἶνε δύο χρόνοι. Π. χ. ὁ λεγόμενος Ἰαμβὸς ὅστις σημειοῦται ὡς δίσσημος ποῦς οὕτω — — εἶνε τρίσημος ἐν τῇ πράξει κ.λ.

9. Δίσσημοι ἀρχαῖοι πόδες εἶναι οἱ ἐξῆς: Ἰαμβὸς — —. Τροχαῖος — —, Πυρρήχιος — —, Σπονδαῖος — —. Τρίσημοι δὲ Τρίβραχυς — — — Τρίμακρος — — —, Δάκτυλος — — — Ἀνάπαιστος — — — κ.λ.

10. Πέδες ρυθμικοί υπάρχουν ἕως 28, φθάνουν δὲ μέχρις ἑκτασῆμων (ἑκταχρένων) ὡς ὁ Δύχμιος — — — — — καὶ ὁ Διοπόνδειος — — — — —. Μετροῦνται δὲ οἱ στίχοι κατὰ διποσίαν· τέσσαρες δηλ. πέδες ἀποτελοῦν δύο μέτρα κ.λ. πλὴν τοῦ δακτύλου ὅστις μετρεῖται κατὰ πίδαας.

11. Οἱ χρένοι ὅτινες καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐν τῇ νεωτέρα ποιήσει εἶνε οἱ μᾶλλον ἐν χρήσει εἶνε οἱ ἐξῆς τέσσαρες:

Ὁ Τροχάιος — — — — —, ὁ Ἰαμβος — — — — —, ὁ Δίκτυλος — — — — — καὶ ὁ Ἀνάπαιστος — — — — —.

12. Διὰ τῆς ἐνώτεως ποδῶν πρὸς σχηματισμὸν στίχων πολυσυλλάβων, συμβαίνει πολλάκις τόσον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὅσον καὶ ἐν τῇ νέα ποιήσει νὰ ἀρχηται ὁ στίχος ἀπὸ συλλαβῆς μὴ ἀνικούσης εἰς τὴν πόδα ὃν ἀκολουθεῖ τὸ ποίημα· τοῦτο καλεῖται **Ἀνάκρουσις**. Ἐπίσης, στίχοι τινὲς εἶνε ἑλλιπεῖς μιᾶς συλλαβῆς εἰς τὸ τέλος· οὗτοι λέγονται **Καταληκτικοὶ** ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ἑλλιπεῖς δὲ κατὰ τὴν νέαν. Οἱ στίχοι δὲ πάλιν εἰς οὗς περιτεύει εἰς τὸ τέλος μία συλλαβὴ λέγονται **ὑπερκατάληκτοι** ἢ **Περιττοσύλλαβοι**. **Ἀκατάληκτος** λέγεται ὁ στίχος ὁ μὴ καταλήγων εἰς περιττὴν συλλαβὴν· καὶ **Βραχυκατάληκτος** ὁ ἑλλιπὴς κατὰ ἓνα πίδαα εἰς τὸ τέλος.

13. Οὕτω λοιπὸν ὁ μὲν ἀρχαῖος προσωδιακὸς ρυθμὸς ἔχει βάσιν τὴν ἑκτασιν, ἢ μὴ, τῶν συλλαβῶν—μακρῶν καὶ βραχέων— ὁ δὲ νεώτερος τὴν ἑντασιν, ἢ μὴ, τούτων—**τονιζομένων καὶ ἀτόνων**. Καὶ ταῦτα περὶ ρυθμοῦ ἐν γένει.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὁ ρυθμὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

14. Εἰσερχόμενοι ἤδη εἰς τὸ κύριον θέμα μας, ἐφείλομεν ἐξ ἀρχῆς νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τοὺς ἐκκλ. ὕμνους ρυθμὸς ἐν τῇ κυριωτέρᾳ σημασίᾳ του ἐν συνθέσει καὶ ὁμοταξίᾳ ποδῶν ρυθμικῶν, δὲν ὑφίσταται.

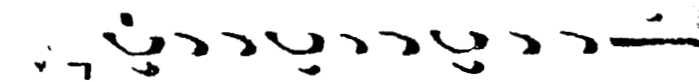
15. Ὁ ρυθμὸς τῶν Ἐκκλ. μελῶν εἶνε ἰδιόρρυθμος· οὔτε ἀπὸ στίχους συνίσταται, οὔτε ἀπὸ ὁμοιοκαταληξίας, πλὴν ἐλα-

χρίστων τινῶν—τῶν Ἰαμβικῶν κανόνων τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ Μεγαλυναρίων τινῶν—ἐν αἷς διατηροῦνται ἐν συνεχεῖα ρυθμικαὶ πόδες, οἱ αὐτοί, ἢ ἐναλλαττέμενοι κατ' ἀντιπάθειαν· καὶ τοιοῦτοι εἶνε σχεδὸν πάντοτε ὁ Ἰαμβος — — μετὰ τοῦ Τροχαίου — —, ἢ δάκτυλος — — — μετὰ τοῦ Ἀναπαιστού — — —.

16. Εἰς τὰ πεζὰ μέλη, Ἰδιόμελα κ.λ. δύναται τις, συνευάζων καὶ ἐνώνων λέξεις τινὰς μιᾶς περιόδου, νὰ σχηματίσῃ ἢ νὰ ἀνεύρῃ σχεδὸν πάντας τοὺς ρυθμικοὺς πόδας, ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν σημαίνει· διότι καὶ εἰς εἰς-δύποτε πεζὸν λόγον δύναται νὰ γίνῃ τοῦτο, δι' ὃ καὶ περιττὰ θεωροῦμεν τὰ παραδείγματα.

17. Οἱ κύριοι ρυθμικοὶ πόδες τῶν Ἐκκλ. μερῶν εἶνε οἱ **Τετράχρονοι** καὶ ἐπ' αὐτῶν σιγρίζεται ἅπανα ἢ μελοποιῖα εἰς τε τὰ ἀργὰ καὶ σύντομα μέλη. Σπανιώτατα ἀπαντοῦν τρισίμμοι, καὶ τούτους πάλιν ἢ Μουσικῇ τρέπει εἰς εἰσήμεους ἢ τρισήμεους, ἐκτὸς ἐλίγων τινῶν.

18. Παρατηρητέον δὲ καὶ τοῦτο τὸ σπουδαῖον, ὅτι ἡ ἐκτέλεισις τῶν διαφέρων ποδῶν, εἰς τὰ ἐκκλ. μέλη γίνεσθαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν προφορὰν τὴν προσωδιακὴν· σπανιώτατα δὲ κατὰ τὴν νέαν τὴν τονικὴν. Ἡ χ. τὸν Δάκτυλον — — — ἐκτελεῖ μὲ μακρὸν τὸν πρῶτον χρόνον καὶ βραχεῖς τοὺς δύο ἑξῆς :

 Κυ ρι ε Κυ ρι ε σω σο ν η μας

 — — — | — — — | — — — | — — — | — — — τετράμετρος Καταληκτικὸς.

Δύναται δηλ. ἡ Μουσικῇ διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν μακρῶν χρόνων νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τοὺς πόδας καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἐντάσεως δι' ἧς δὲν κατορθοῦται τοῦτο. Διότι ἐν τῇ Στιχουργίᾳ προφέρεται μὲν ἐντονωτέρα ἢ μακρὰ συλλαβή, ἀνευ ὅμως καὶ δι' ἐπεκτάσεως διπλασίας τῆς βραχείας.

19. Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὰ πεζὰ μέλη, τὰ ἐλευθέρας συντάξεως, δηλ. τὰ Ἰδιόμελα καλούμενα καὶ τὰ ἀργά. Τὸ ἄλλο ὅμως εἶδος τῆς Ἐκκλ. ὕμνογραφίας τὸ ἀποτελοῦν τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος, τὰ λεγόμενα **Προσόμοια**, τὰ ἀκολουθοῦντα δηλ. ἐν **Αὐτόμελον**, ὡς Πρότυπον μέλος, ὑπάγονται εἰς

τὸν ἰδιότυπον τῆς Ἐκκλησίας ρυθμὸν, τὸν καθ' ὠρισμένα
κῶλα ἰσοσύλλαβα καὶ ὁμότονα ἀποτελούμενον. Π.χ.

Ἡ Παρ θέ νος σή με ρον
Τὸν προ αι ώ νι ον λό γον
Ἐν σπη λαί ω ἔρ χε ται
ἄ πο τε κείν α πορ ρή τως κ.λ

Ὁμοιοκαταληξίαι ὑπάρχουσιν ἐγκατεσπαρμέναι πολλαὶ εἰς
Κοντάκια, Τροπάρια κ.λ. ὧν πολλαὶ εἶνε μᾶλλον τυχαῖαι.
Μεταξὺ τῶν τιαύτας ὁμοιοκαταλήκτους περιόδους ἔχόντων
ἄξιον σημειώσεως εἶνε τὸ ἐξῆς ἰδιόμελον Δοξαστικὸν (Ἦχος
πλ. δ') τῶν Ἀποστίχων τῆς Πεντηκοστῆς, θαυμάσιον ἐν τῇ
παραβλητικότητι του.

Γλῶσσαι ποιὲ συνεχέθησαν
διὰ τὴν τόλμαν τῆς Πυργοποιίας
Γλῶσσαι δὲ νῦν ἐσοφίθησαν
διὰ τὴν δόξαν τῆς θεολογίας
Ἐκεῖ κατεδίκασε Θεὸς
τοὺς ἄσεβεῖς τῷ πταίσματι
Ἐνταῦθα ἐφώτισε Χριστὸς
τοὺς ἄλιεῖς τῷ Πνεύματι
Τότε κατειργάσθη ἡ ἀφωνία πρὸς τιμωρίαν
ἄρτι καινουργεῖται ἡ συμφωνία πρὸς σωτηρίαν
τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

20. Ἀξιοσημειώτους ὁμοιοκαταληξίας ἔχουσιν οἱ 24 οἴκοι
τῆς Θεοτόκου, οἱ ὑπὸ τοῦ Ρωμανοῦ, ὡς φαίνεται, στιχουργη-
θέντες, οἱ κοινῶς ἐν Κύπρῳ καλούμενοι Κοντάκια τῆς Παναγίας·
ἀλλὰ καὶ κατ' Ἀκροστιχίδας ὑπάρχουσιν ὕμνοι κυρίως εἰς τοὺς
Ἰαμβικούς κανόνες τοῦ Δαμασκηνοῦ. Εἰς δὲ τὰ Θεοτοκία «Δέξα
Καὶ νῦν» τῶν Ἀποστίχων τῶν Ἦχων τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἀνε-
κάλυψεν ὁ Σάββας τὸ ὄνομα Ἰωάννου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὸ
ὄνομα σύγκειται ἐξ 7 στοιχείων, ἔμεινε τὸ τελευταῖον τοῦ
πλ. δ' «Ἀνύμφευτε Παρθένε» τὸ ὁποῖον παρατηροῦμεν ἡμεῖς
ὅτι φέρει ἐν ἀκροστιχίδι τῶν περιόδων τὴν λέξιν Ἀμήν.

Ἀ νύμφευτε Παρθένε ἡ τὸν Θεὸν ἀφραύστως συλλαβοῦσα σαρκί,
Μ ήτηρ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου σῶν ἱκετῶν παρακλήσεις δέχου
Πανάμωμε

Ἡ πᾶσι χορηγοῦσαι καθαρισμόν τῶν πταισμάτων

Ν ὦν τὰς ἡμῶν ἱκεσίας προσδεχομένη,
δυσώπει σωθῆναι πάντας ἡμᾶς.

21. Ὁ ρυθμὸς τῶν Αὐτομέλων, ἀκολουθεῖ, ὡς εἶπομεν τὴν κατὰ περιόδου, μικρὰς ἢ μεγάλας, ἰσοσύλλαβον καὶ ὁμότονον, αἱ δ' ὕμνογράφοι τούτων, καλοὶ μουσικοὶ, ἐφήρμοσαν διὰ πᾶσαν περίοδον τὸ κατάλληλον μέλος, τόσον καλῶς συνηρημο-λογημένον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸ μέγεθος ἐκάστης περιόδου ἢ κώλου, ὥστε νὰ μανθάνεται εὐχερῶς ἀπὸ στήθους, διὰ νὰ δύναται ὁ ψάλλον νὰ ἐφαρμόζη τοῦτο εὐκόλως εἰς ὅσα εἶνε ἐφηρμοσμένα εἰς τὸν αὐτὸν ρυθμὸν. τὰ λεγόμενα **Προσόμοια**, τὰ ὅποια φέρουσι σημειούμενον ἄνωθεν τὸ Αὐτόμελον πρὸς δ' ὑπάγονται, τὸ καὶ **Πρόλογος** διὰ τοῦτο λεγόμενον.

22. Εἰς ταῦτα κυριαρχεῖ τόσον ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ πορεία τοῦ μέλους, ὥστε εἰς πολλὰ Προσόμοια, διὰ νὰ ἦνε ἀκριβῶς σύμφωνα, προτιμᾶται μετάθεσις λέξεων καὶ συντακτικὴ ἀνωμαλία, παρὰ τὴν ἀλλοίωσιν ἢ μετατροπὴν τοῦ μέλους. Τούτου δ' ἕνεκα συμβαίνει πολλάκις νὰ μὴ συμπίπτουν αἱ Μουσικαὶ στίξεις πρὸς τὰς λογικὰς, τιθεμένων ἀτελῶν καταλήξεων ἀντὶ τελικῶν ἢ τανάπαλιν, καὶ εἰς ἄλλα νὰ περιτεύη ἢ νὰ ὑστερῇ τοῦ μέτρου τοῦ Προτύπου μία ἢ περισσότεραι συλλαβαί, ἢ καὶ παρατονισμοί. Ταῦτα δύναται ὁ ἔμπειρος ψάλτης νὰ διορθοῖ ἄνευ βλάβης τῆς πορείας τοῦ μέλους.

23. Εἰς τινὰ ὅμως καὶ μάλιστα εἰς τὰ Ἐξαποστειλάρια ὅπου χάριν τοῦ μέλους γίνονται αἱ μεγαλείτεροι μεταθέσεις καὶ ἀνωμαλῖαι συντακτικαί, δὲν δύναται νὰ γίνῃ τίποτε. Αἱ ἀνωμαλῖαι αὗται ἀποδεικνύουν ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἀκριβὴς τήρησις τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ μέλους. Ποίαν διόρθωσιν ἐπιδέχονται π.χ. τὰ Ἀναστάσιμα Ἐξαποστειλάρια, βασιλικῆς μάλιστα ἐμπνεύσεως:

24. Εἰς καθαρῶς τρισήμους πένδας ὑπάρχουν Μεγαλυνάρια τινὰ καὶ μάλιστα εἰς τὰ τῆς Ἰσαπαντῆς Φεβρ. 2 «Ἀκατάληπτον ἐστὶ», ὅπερ ἡμεῖς νομίζομεν ὡς ὀρθότερον κατὰ πένδα Παίωνα γ' δίμετρον Καταληκτικὸν ὡς:

 Θεο το κε η ελ πι ισ παν των των Χρι στι α νων

Ἐπίσης τὰ Ἀναστ. Ἐξαποστειλάρια, ἄνευ σχεδὸν μεταβολῆς, δύναται νὰ ὑπαχθῶσι πλήρως εἰς τρισήμους.

25 Πολλά δέ, κυρίως Είρημοι κανόνων και Αὐτόμελα εἶνε ὡς γνωστὸν ἐπὶ ἀρχαίων μέτρων πεποιημένα. Κυρίως δὲ ὁ Κανὼν Ἀνδρέου Κρήτης καὶ οἱ Ἰαμβικοί τοῦ Δαμασκηνοῦ. Τοῦτο ἄρα γὰρ δὲν ἀποδεικνύει ὅτι πᾶσα τῶν μελῶν τούτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μεταβολῆς εἴτε κατὰ τὸν ρυθμὸν εἴτε κατὰ τὸ μέλος ὡς ἀπ' ἀρχῆς διετυπώθησαν, εἶνε τοῦτ' αὐτὸ βεβήλωσις καὶ βανδαλισμός; Ἡ τοιαύτη δὲ μεταβολὴ τῶν Αὐτομέλων, γενομένη ὑπὸ τινῶν πρὸς ὀρθοτέρην, δῆθεν, συμφωνίαν τοῦ μέλους πρὸς τὸ νόημα τοῦ κειμένου, προξενεῖ τὸ ἐξῆς ἀποτέλεσμα: νὰ διαστρέφη καὶ διασπᾶ ἐκ τῆς μνήμης τοῦ ψάλλοντος τὴν τέσον καλῶς τεθειμένην συνοχὴν τοῦ μέλους, ὥστε νὰ μὴ δύναται εὐχερῶς νὰ ἐφαρμόζη τὸ Πρῶτυπον μέλος εἰς τὰ πρὸς αὐτὸ μελοποιημένα προσόμοια.

26. Εἶναι ὁμοίως ἀληθὲς ὅτι παρεσέφρησαν καὶ μερικὰ τοιαῦτα μελουργήματα, ὡς π.χ. εἰς τὰ Ἐγκώμια τοῦ Επιταφίου καὶ ἄλλα, ὅλως ἄτακτα κατὰ τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ μέλος, ὥστε νὰ ἦνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ μία κριτικὴ ἔκδοσις τῶν βιβλίων (ἦν δ' ἄρτι ἀποθανὼν Οἰκουμ. Πατριάρχης Φώτιος ὁ β' εἶχεν ἀποφασίσῃ) καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ προχωρήσῃ τὸ σπουδαῖον ὄντως καὶ κοπιῶδες τοῦτο ἔργον, διὰ νὰ ἀπορριφθῶσι πάντα ταῦτα.

Ἐ ρυθμὸς εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν.

Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν τὸ μέλος χωρίζεται διὰ καθέτων γραμμῶν εἰς **μέτρα** ἕκαστον ἐξ ὧν περιέχει **μέρη**, ἴσῃς χρονικῆς διάρκειας πρὸς τὸ σημειούμενον ἀμέσως μετὰ τὸν Γνώμονα = $\frac{3}{4}$ $\frac{4}{4}$ $\frac{6}{8}$ κ.λ.

Ἐ ρυθμὸς εἰς τὴν ἀραβοπερσικὴν Μουσικὴν.

Παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς σχηματίζονται πένδεις ρυθμικαὶ μετὰ πάντοτε τὴν διαδοχὴν μακρῶν καὶ βραχέων χρόνων περὶ τοὺς 28. Ἄπαντα δ' ἡ μελοποίησις τῶν ἀσμάτων τῶν βασίζεται ἐπὶ τῶν ρυθμῶν **Ὀύσουλίων** καλουμένων. Ὑπάρχουσι δὲ τοιοῦτοι ρυθμοὶ ἀποτελοῦντες ρυθμικοὺς πέδας ἐκ πολλῶν κτύπων (χρόνων) μέχρις 88. Ὡς σημεία δὲ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων χρόνων ἔχουσι τὰ ἐξῆς Ο Ἰ δι' ὧν κρούοντες τὸ γόνυ διὰ τῶν δύο χειρῶν κατορθοῦσι νὰ τηρῶσι τὸν ρυθμὸν καὶ νὰ

μελοποιῶσι κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ρυθμοῦ· τοῦτο δὲ διότι δὲν ἔχουσι φθογγόσημα ἢ χαρακτῆρας διὰ νὰ σημειῶσι τὰς φωνάς. Κρούοντες δὲ τοὺς χρένους προφέρουσι τὰς λέξεις Δουμ Τέκ, Τεκὲ καὶ Τεκκέ. Πλείτερα εἰς ἰδιαίτερον Κεφάλαιον.

ΣΗΜ.—Ἐν τῇ προλαβούσῃ σελίδι 88, ἔδαφίῳ 20 γραμμὴ 7ῃ μετὰ τὴν λέξιν «ἀνεκάλυψε» παρελήφθησαν αἱ ἑξῆς λέξεις: Μάμουκὰς τῖς, ὡς διηγεῖται ὁ Κ.